

**MAMLAKAT IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA AXBOROT
TEXNALOGIYALARINING AHAMIYATI****Tojimamatov Israiljon Nurmamatovich ¹**¹ Farg'ona davlat universiteti,
israiltojimatov@gmail.com**Tojaliyeva Samarbonu Doniyor qizi ¹**¹ Farg'ona davlat universiteti talabasi,
saidshonolloyorova@gmail.com**MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA
TARIXI:**

Received: 17.01.2025

Revised: 18.01.2025

Accepted: 19.01.2025

KALIT SO'ZLAR:

Axborot
texnologiyalari,
raqamli iqtisodiyot,
sanoat
avtomatlashtirish,
elektron tijorat,
innovatsiya, sun'iy
intellekt.

Ushbu maqola mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda axborot texnologiyalarining (AT) ahamiyatiga bag'ishlangan. Unda AT'ning iqtisodiyot tarmoqlariga ko'rsatadigan ta'siri, innovatsiyalarni rivojlantirishdagi o'rni va samaradorlikni oshirishga qaratilgan imkoniyatlari yoritilgan. Maqolada, shuningdek, AT yordamida sanoat, qishloq xo'jaligi, savdo va ta'lim sohalarida erishilgan yutuqlar, moliyaviy shaffoflikni ta'minlash va korrupsiyani kamaytirishdagi roli tahlil qilingan. Kelajak istiqbollari doirasida AT asosida iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, sun'iy intellekt va raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish masalalariga e'tibor qaratilgan.

KIRISH. Hozirgi kunda dunyo iqtisodiyoti jadal sur'atlar bilan o'zgarib bormoqda va bu o'zgarishlarda axborot texnologiyalari (AT) hal qiluvchi o'rin tutmoqda. Mamlakatlar raqobatbardoshligini oshirish, iqtisodiyotning turli tarmoqlarini modernizatsiya qilish va samaradorlikni ta'minlashda AT'ning ahamiyati yildan-yilga ortib bormoqda. Ushbu maqolada axborot texnologiyalarining iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o'rni, ularning sohalarga ko'rsatadigan ta'siri va kelajak istiqbollari tahlil qilinadi.

Axborot texnologiyasi – axboriy ma'lumotni bir ko'rinishdan ikkinchi, sifat jihatidan yanggi ko'rinishga keltirish, axborotni yig'ish, qayta ishlash va uzatishning usul va vositalari majmuasidan foydalanishdir.

Moddiy resurs → Moddiy ishlab chiqarish texnologiyasi → Mahsulot

Ma'lumotlar → Axborot texnologiyasi → Axborot mahsuloti

Axborot texnologiyalari – bu ma'lumotlarni yig'ish, saqlash, qayta ishlash va tarqatish uchun ishlatiladigan zamonaviy uskunalar va dasturiy vositalar majmuasidir. Ular nafaqat sanoat, balki xizmat ko'rsatish sohasidan tortib qishloq xo'jaligiga qadar ko'plab tarmoqlarda foydalaniladi. Bu texnologiyalar iqtisodiyotni transformatsiya qilish, yangi ish o'rinlari yaratish, shaffoflikni oshirish va korrupsiyani kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Axborot texnologiyalari mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishga uch asosiy yo'nalishda ta'sir ko'rsatadi: innovatsiyalarni rivojlantirish, samaradorlikni oshirish va global integratsiyani ta'minlash. Birinchidan, AT biznes jarayonlarini avtomatlashtiradi va ma'lumotlarni real vaqt rejimida tahlil qilish imkonini beradi. Bu qaror qabul qilish tezligini oshirib, resurslardan unumli foydalanishga yordam beradi.

Masalan, raqamli tizimlardan foydalanish moliyaviy xizmatlar sohasida katta o'zgarishlarga sabab bo'ldi. Elektron to'lov tizimlari va mobil banking orqali xizmatlar aholiga qulay tarzda yetkazilmoqda. Bu jarayon nafaqat tijorat banklari daromadini oshirdi, balki aholining moliyaviy bilim darajasini ham yuqori bosqichga olib chiqdi.

Axborot texnologiyalari iqtisodiyotning deyarli barcha tarmoqlariga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Quyida ular eng ko'zga ko'ringan sohalardagi ahamiyatiga to'xtalamiz:

1. Sanoat va ishlab chiqarish.

Raqamli texnologiyalar sanoat korxonalarining faoliyatini tubdan o'zgartirib, samaradorlikni oshirmoqda. Misol uchun, ishlab chiqarish jarayonlarida "aqlli" texnologiyalar, masalan, IoT (Internet of Things) tizimlari joriy etilishi xomashyo va energiya resurslarini tejashga imkon beradi. Shuningdek, avtomatlashtirilgan robot texnologiyalari yordamida ish sifati yaxshilanib, inson mehnatiga bo'lgan ehtiyoj kamayadi.

Bu yondashuv ishlab chiqarishning har bir bosqichida xarajatlarni kamaytirib, korxonalarning global bozorda raqobatbardoshligini oshiradi. Masalan, Xitoy va Germaniya kabi mamlakatlar sanoatda raqamli inqilobni faol joriy etib, "Industry 4.0" konsepsiyasini muvaffaqiyatli amalga oshirmoqda.

2. Qishloq xo'jaligi

Qishloq xo'jaligida AT yordamida "aqlli" dehqonchilik usullari ishlab chiqilmoqda. Dronlar va sun'iy yo'ldosh texnologiyalari tuproq tarkibini tahlil qilish, ekinlarni kuzatish va sug'orish tizimlarini optimallashtirish uchun ishlatilmoqda.

Masalan, o'z vaqtida meteorologik ma'lumotlarni olish hosildorlikni oshirishga yordam beradi. AT yordamida qishloq xo'jaligi mahsulotlarini bozorga yetkazish zanjiri ham samarali boshqariladi, bu esa mahsulotning qiymatini oshiradi va fermerlar daromadini ko'paytiradi.

3. Savdo va xizmat ko'rsatish sohasi

Elektron tijorat (e-commerce) axborot texnologiyalarining eng yorqin misollaridan biridir. Internet orqali mahsulot va xizmatlarni sotish yirik savdo markazlariga bo'lgan ehtiyojni kamaytirdi. Elektron savdo platformalari kichik va o'rta bizneslar uchun xalqaro bozorlarga kirish imkoniyatini yaratdi.

Axborot texnologiyalarining iqtisodiyotni shaffoflashtirishdagi roli:

Axborot texnologiyalari iqtisodiyotni shaffoflashtirishda muhim o'rin tutadi. Elektron hukumat tizimlari davlat idoralari faoliyatini optimallashtiradi va fuqarolar bilan muloqotni osonlashtiradi. Raqamli platformalar orqali soliq to'lash, ruxsatnomalar olish kabi jarayonlar yanada shaffof bo'lib, korrupsiyani kamaytiradi.

Moliyaviy tizimda axborot texnologiyalari tranzaksiyalarni nazorat qilishni soddalashtiradi. Masalan, blockchain texnologiyalari yordamida moliyaviy operatsiyalarni xavfsiz va ochiq tarzda amalga oshirish mumkin, bu esa moliyaviy shaffoflikni ta'minlaydi. Elektron to'lov tizimlari va onlayn hisob-fakturalar iqtisodiy jarayonlarni rasmiylashtirishni osonlashtiradi, soliq va byudjet daromadlarini oshiradi.

Shuningdek, ma'lumotlar tahlili va statistikasi orqali iqtisodiy ko'rsatkichlarni real vaqt rejimida kuzatish imkoniyati yaratiladi. Bu esa davlat va biznes qarorlarini tezkor va samarali qabul qilishga yordam beradi. Axborot texnologiyalarining bu kabi imkoniyatlari iqtisodiyotda shaffoflikni oshiradi va resurslardan samarali foydalanishga imkon beradi.

Axborot texnologiyalari mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda strategik ahamiyatga ega bo'lgan omildir. Ular nafaqat iqtisodiy jarayonlarni avtomatlashtirish va samaradorlikni oshirish, balki davlat boshqaruvi, savdo, qishloq xo'jaligi, ta'lim kabi turli sohalarda ham innovatsion imkoniyatlarni yaratmoqda. Zamonaviy texnologiyalar orqali nafaqat mavjud muammolarni hal qilish, balki kelajakdagi iqtisodiy o'sishni ta'minlashga erishish mumkin.

Axborot texnologiyalari (AT) ishlab chiqarish jarayonlari avtomatlashtirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Masalan, Germaniyada "Industriya 4.0" texnologiyalari

ishlab chiqarish tannarxini kamaytirish va mahsulot sifatini oshirishda sezilarli natijalarga erishdi. Jahon Banki ma'lumotlariga ko'ra, internet tarqalishi rivojlanayotgan mamlakatlarda yalpi ichki mahsulot (YAIM) o'sishiga 1,5% hissa qo'shadi.

Mamlakatlar iqtisodiy taraqqiyot yo'lida AT'ni joriy qilishga alohida e'tibor qaratishlari kerak. Xususan, raqamli infratuzilmani rivojlantirish, kadrlar tayyorlash va yangi texnologiyalarni qo'llash davlatlarning global bozor bilan raqobatbardoshligini oshiradi. Shuningdek, axborot texnologiyalarini faol joriy etish jamiyatda shaffoflikni ta'minlab, korrupsiya xavfini kamaytiradi va fuqarolar uchun qulay hayot sharoitlarini yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, axborot texnologiyalari iqtisodiyotning har bir sohasida o'ziga xos o'rin egallaydi. Raqamli transformatsiya jarayonlarini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash va IT infratuzilmasini rivojlantirish zarur. Ushbu yondashuv mamlakatning iqtisodiy barqarorligini ta'minlash va dunyo miqyosida yetakchi pozitsiyalarga chiqishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Fathiddinov, S. (2020). *Axborot texnologiyalari va iqtisodiyot*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
2. Alimov, I. M. (2018). *Raqamli iqtisodiyot: O'zbekiston tajribasi va istiqbollari*. Toshkent: Iqtisodiyot instituti nashriyoti.
3. Yo'ldoshev, S. (2021). *Innovatsion texnologiyalar va iqtisodiyot*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
4. Axmedov, O., & Usmonov, M. (2019). *Axborot texnologiyalarining iqtisodiyotga ta'siri*. Toshkent: Universitet nashriyoti.
5. Karimov, Sh. (2022). *Raqamli transformatsiya va uning O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni*. Toshkent: Fan va taraqqiyot.
6. Shavkat Mirziyoyev, Yangi O'zbekiston strategiyasi Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2021 yil, 464 bet.
7. K. Shvab, "To'rtinchi sanoat inqilobi" – M. "Eksmo", 2016 yil.
8. P. Vayl, Biznesning raqamli transformatsiyasi / P.Vayl — «Alpina Digital», 2018 r. 23-30 bet.
9. Gribanov. Yu.I., Shatrov A.A., Iqtisodiy tizimlarni rivojlantirishda raqamli transformatsiyaning mohiyati, mazmuni va roli Oltoy Iqtisodiyot va huquq akademiyasi axborotnomasi. – 2019. – № 3 – 44-48 bet
10. M Bo'taboyev, A.O'rinov. F Mulaydinov, I. Tojimatov. "Raqamli iqtisodiyot" OTM talabalari darslik, Samarqand-2021 yil.